

bija u odnosu na prošlu godinu. Bakar je mekan u odnosu na čelik. Mi ćemo reći: Ovogodišnja je ljetina slabija u usporedbi s prošlogodišnjom (nego prošlogodišnja). Bakar je mekan prema čeliku. I taj sintaktički rusizam zapravo je sintaktički galicizam.

Da ne bi tko mislio, da sam ja protiv svake tuđe riječi, napominjem, da se u svojem purističkom nastojanju držim ovih Maretićevih riječi (»Ruske i češke riječi u književnom hrvatskom jeziku«): »Neka nitko ne misli, da sam ja ovu raspravu za to pisao, da bih našim piscima, koji mare za čistoću jezika, pokazao veliku čitulju barbarizama, kojih se treba čuvati kao jezičnih nagrada ili »mulja«, kako bi rekao pokojni Kurelac. Kada se pomisli, da mnogi veći i mnogo znatniji narodi od našega imaju u svojim jezicima svu silu tuđih riječi i to više nego li ih mi imamo, onda se, mislim, lasno dokučuje, da ni mi ne možemo biti bez tuđica i ne smijemo tuđice a priori osuđivati. Samo u primanju tuđih elemenata u književni jezik treba kao i u svakom poslu postupati prema zlatnom pravilu: est modus in rebus, t. j. uzimati samo ono, što je doista potrebno i što duh dotičnoga jezika može podnijeti. Ako se na to dvoje pazi, onda primanje tuđica nije ni nagrada jeziku ni sramota narodu, koji ih prima.«

NAPOMENA UZ ČLANAK »O RODU STRANIH IMENA MJESTA NA -O«

U 4. broju IV. godišta Jezika, Zagreb 1955./56. na str. 116. u bilješci 2. dr. M. Kravar piše ovo: »Treba dodati, da su i u ruskom imena tuđih mjesta na -o odreda (podvukao sam ja) muškoga roda, a ne srednjega; isp. V. V. Vinogradov, Russkij jazyk, 1947., str. 60.« To dr. Kravar navodi, da potkrijepi, kako je posve naravno, da strana imena gradova na -o i u našem književnom jeziku budu muškoga roda. Ja sam u istome broju Jezika na str. 119. upozorio, da su imena stranih gradova na -o kao i na -e u češkom jeziku odreda srednjega roda kao i opće imenice: brutto, žiro, procento, konto, netto i t. d. Te opće imenice (depo, bjuro, paljto, kofe, kanape) i u ruskom su jeziku srednjega roda (isp. V. V. Vinogradov, Russkij jazyk, 1947., str. 84.). Govoreći o rodu imena stranih gradova Vinogradov na navedenoj str. (60.) kaže ovo: »Imena stranih gradova, ako ti nazivi nisu u skladu s morfološkim normama suvremenoga ruskog jezika, ubrajaju se u red riječi muškoga roda: Tuapse, Baku, Tokio i t. d.« Iz toga je jasno, da sva imena stranih gradova ne moraju biti muškoga roda, jer su domaća imena mjesta na -o, -e (Grodno, Zborovo, Kovno) srednjega roda. Dr. K. Taranovski, prof. ruskoga jezika na Filozofskom fakultetu u Beogradu, potvrdio mi je, da su na pr. Oslo i Chicago u ruskom jeziku (iako su nepromjenljive riječi kao i sve strane imenice: depo, paljto, bjuro) srednjega roda. To znači, da imena tuđih mjesta

na -o nisu ni u ruskom jeziku *odreda* muškoga roda. Ona su u principu srednjega roda. Po tvrdnji *Poljakinje* Haline Olszewske, sveuč. adjunkta u Warszawii, koja je prošlih praznika boravila u Jugoslaviji, i u poljskom jeziku su sva imena tuđih mjesta kao i opće imenice na -o i -e samo srednjega roda.

Ako su dakle takve imenice u svim velikim slavenskim jezicima srednjega roda ili barem u principu srednjega roda, nema nikakve potrebe, da se mi u književnom jeziku otudujemo od općeg pravila našega narodnog jezika, u kome bi i po priznanju dra. M. Kravara naš narod na selu takve imenice primio u naš jezik kao imenice srednjega, a ne kao muškoga roda. Time, dakako, ne mislim, da je potrebno usmjeravati razvoj književnoga jezika samo u jednom pravcu.

Mate Hraste

IZ ŠKOLSKE PRAKSE

USMENI I PISMENI GOVOR UČENIKA OBAVEZNE ŠKOLE

Dublje, potpunije i svestranije izgrađivaju dječjega govora počinje u višim razredima obavezne škole. Kroz predškolsko i mlade školsko doba odgajatelji su dijete tek uveli u osnove našega jezika. To je jedan od plodova prednastavnoga i nastavnoga rada. Nastavnici viših razreda obavezne škole pomoći će djetetu u njegovu daljnjem govornom razvoju.

Različiti su putovi, sredstva i metode. Najosnovniji je oblik rada proširivanje dječjega rječnika. To ćemo ostvarivati ne samo proširivanjem dječjega općeg znanja, već i posebnim postupcima u nastavi materinskoga jezika. Radeći sa svojim učenicima, a misleći ne samo na opće odgojne ciljeve, već i na oblikovanje dječjega govora, veoma smo često povelj povezani razgovor o njihovim doživljajima, o pojavama u razredu, o pročitanim štivu. Učenici odgovaraju potpunim rečenicama. Pazimo na njihov pravilni tok, na njihov rečenični sadržaj, na jasnoću izgovora, na ljepotu izražavanja. Čuvamo se impulzivne brzine, ali i prevelike sporosti, kidanja i sjeckanja rečenice. Izbacujemo suvišne riječi, a unosimo neke nove: bilo sinonime, bilo one, kojima ćemo nešto ljepše

i pravilnije izraziti. Takve rečenice, obogaćene novim riječima, pišemo na ploču. To je naš živi tekst, koji je i lijep i pravilan.

Proširivanje dječjeg rječnika sinonimima pridonijelo je govornoj kulturi mojih učenika. U njihovu je govoru bilo sve manje ponavljanja istih riječi. Oni su upravo tražili sinonime. Evo isječka iz naših razgovora: »Majka je bila žalosna, a i ja sam bila turobna. Kad sam pričala, kako su našu kravu zaklali, neki su se učenici sa mnom rastužili, dok su mi se stariji daci smijali...«

Izvor novih riječi treba da bude i govor nastavnika. Njegovo pravilno izražavanje neposredno utječe na govor djeteta. U svoj govor treba često utkati po koju novu riječ, ne slučajno, već smišljeno, prema stupnju govornoga znanja učenika i prema neposrednim ciljevima nastave u nekom razredu. Tako su na pr. u istarskim krajevima nepoznate neke naše lijepe i pravilne riječi. Dijete ih ili zamjenjuje nekim nepotrebnim riječima iz svoga narječja, ili su mu uopće nepoznate. To je, prije svega, upotreba tuđih, često iskrivljenih, naziva za pojedine mjeseci u godini, umjesto naših lijepih narodnih imena. Dogada se, da dijete ne zna narodni ni lokalni naziv, pa ili miješa pojedina imena mjeseci ili se izražava brojčano: Bilo je to u

sedmom mjesecu. Devetog smo se mjeseca opet vratili u školu.

Također su im nepoznate mnoge riječi, na koje nailazimo čitajući štiva iz čitanke, odlomke teksta iz gramatike ili sadržaje iz dječjih listova i časopisa. Primili smo travanjski broj »Radosti«. Čitamo prilog Zdenke Jušić Seunik: Jutro. Poslije nastavnikova čitanja čitaju učenici. Otkrivaju se poteškoće i nameće se zadatak. Prepisujemo na ploču ovaj odlomak: »Ipak ustane. Odjene se i izađe u vrt pred kućom. Klikne od čuda. Trešnje se osule cvjetovima, pčele su zujale, leptiri lijetali s grane na granu; sve se gredice šarenile raznobojnim cvijećem, i grm plavog jorgovana mirisao je proljećem. A sunce se smiješilo svemu živu, ovijalo zemlju zlatnom svojom predom i pričalo staru priču, kojoj se svi uvijek iznova radujemo.« Podvukli smo neke riječi, objasnili ih na novim primjerima, i one su ušle u prošireni rječnik mojih malenih učenika: odjenuti se, osuti se, lijetati, gredice, preda... Uz to je, dakako, trebalo objasniti i doživjeti ljepotu tih riječi u samome tekstu, u pjesničkome govoru. Možda će se njihov sjaj s vremenom odraziti i u govoru mojih učenika.

S istim se i sličnim problemima susrećemo i u pismenim radovima: pismenim vježbama i školskim zadaćama. Ovaj rad ne odvajamo, već povezujemo s radom na kulturi usmenoga govora, s nastavom gramatike i pravopisa, s nastavom književnosti. Kao što je potrebno slušanje i prepričavanje govornoga teksta, tako je potrebno i prepisivanje ili pismeno prepričavanje nekoga sadržaja. Naš najosnovniji pismeni rad bio je, a i sada je, uz ostale oblike, nizanje na ploči onih rečenica, koje smo dobili iz neposrednoga razgovora. Takve smo rečenice usmeno i pismeno dotjerali, a razmotrili i sa stajališta gramatičke i pravopisne zakonitosti. Slična je građa bila i sadržaj naših diktata, koji su nam otkrili ili stečeno znanje ili slabosti u gramatičko-pravopisnome znanju. Prije prepisivanja teksta s ploče upozorio

sam učenike napose na neke rjeđe i njima nepoznatije riječi, kao i na riječi s izvjesnim pravopisnim poteškoćama. Takav nam je rad, u početku, dao dragocjenih metodičkih pouka: djeca su ne samo površna i brza, već čitaju preko redaka, i njihov je prijepis nevjesto preinačivanje i iskrivljivanje teksta. Upravo su zbog toga potrebne uvodne napomene i pripreme za ovakav oblik rada. Prepisivanje nije ni suvišan ni prelagan rad u oblikovanju usmenoga i pismenoga stila učenika. Naprotiv, takav zadatak mogu učenici dobiti ili u pismenim vježbama u školi ili kod kuće, kao i u školskoj zadaći.

Pismeno prepričavanje, koje može doći tek poslije mnogih usmenih prepričavanja, učenicima je svakako teže, jer se tada bore s više zapreka: sadržaj, redosljed, povezanost, način izražavanja, isticanje bitnoga, uočavanje pojedinih odlomaka, pravopis, urednost i ljepota rukopisa. U nižim razredima srednje škole, odnosno u obaveznoj školi, potrebno je, da učenici što više pismeno prepričavaju. Tek tada su mogući ostali oblici pismenih radova: pismeni opisi, proširivanje i sažimanje teksta, sastavci po temi, slobodni pismeni sastavci i pokušaji dječjega književnog stvaranja. Čak su prepričavanja pismenim, a dakako i usmenim izražavanjem, potrebna i uz ostale, složenije pismene radove, kao što je uvijek potrebna pravilna i lijepa nastavnikova riječ i pismena riječ književnika.

Materinski jezik treba da bude okosnica nastavnoga i odgojnoga rada. Ako se on, u posebnim oblicima, njeguje u nastavi svakoga predmeta, u radu svakoga nastavnika, a svaki je sat, pored ostaloga, sat nastave materinskog jezika, tada će ljepota i pravilnost naše domaće riječi biti odgojni cilj svih nas, bez obzira na našu užu struku. Posebni zadaci i oblici rada u nastavi književnoga jezika obogatit će se građom drugih predmeta i nastojanjima drugih nastavnika. Tada će doista naš jezik postati našim nastavnim jezikom.

Zvonimir Kuhar, Pazin

O S V R T I

ŠESTI I SEDMI SASTANAK
PRAVOPISNE KOMISIJE

Od 23. do 28. svibnja 1956. održan je radni sastanak Pravopisne komisije u prostorijama Srpske akademije nauka u Beogradu. Prisutni su bili svi članovi Komisije osim prof. dra. Aleksandra Belića, koji je prisustvovao zasjedanju samo posljednja dva dana, jer je prije toga bio na službenom putu u Moskvi. Na dnevnom redu bila su ova pitanja: 1. pisanje futura I, 2. pisanje vlastitih imena iz stranih jezika, 3. izjednačivanje gramatičke terminologije, 4. pretresanje formulacija dosadašnjih zaključaka.

Prva i druga točka dnevnog reda raspravljene su u načelu i u pojedinostima te su izabrani referenti, koji će prema donesenim zaključcima na slijedećem sastanku podnijeti cjelovitu stilizaciju. Kako je osobito druga točka vrlo opsežna, jer obuhvaća tuđe riječi iz slavenskih, klasičnih, zapadnoevropskih i istočnih jezika, nije ni preostalo vremena za raspravljanje treće i četvrte točke. O njima će se raspravljati na sedmom sastanku Pravopisne komisije, koji će se po dogovoru članova održati od 22. do 27. listopada u Novom Sadu. Na dnevnom su redu zapravo samo te dvije točke, što znači, da se na novosadskom sastanku pristupa formulaciji konačnoga teksta, koji će se onda dati stručnim i književnim društvima i ustanovama na mišljenje. Poslije formuliranja konačnoga teksta pristupit će se i konačnom redigiranju pravopisnog rječnika, koji će biti vrlo bogat i označen akcentima.

Sedmi sastanak Pravopisne komisije zaista je i održan u Novom Sadu od 22. do 27. listopada. Prisutni su bili svi članovi Komisije, i na tom sastanku pretresena druga i treća točka spomenutog dnevnog reda i određeni su referenti za stilizaciju tih zaključaka. Na tom su sastanku pretresene i odobrene neke formulacije, na pr. formulacija o rastavljanju riječi, o pisanju suglasnika *h* i suglasnika *j*. O ostalim formulacijama raspravljat će se na osmom sastanku

Pravopisne komisije, koji će se održati u Beogradu od 17. do 22. prosinca ove godine. Tada će se napokon izabrati i završni redaktori pravopisnoga teksta za štampu, koji će se još dati na diskusiju naučnim i književnim društvima i ustanovama.

Kako se po iznesenom vidi, nije daleko dan, u koji će Pravopisna komisija, kojoj je povjereno sastavljanje zajedničkih pravopisnih propisa i za hrvatsku i za srpsku književnost, predložiti našoj javnosti čitav tekst novoga Pravopisa. Posao je trajao dulje, nego što se predviđalo, baš zbog toga, što se željelo, da se sva pitanja potanko rasprave i da se o njima donesu precizne stilizacije.

Ljudevit Jonke

JASKA — JASTREBARSKO

Na 114. strani V. godišta »Jezika«, u članku prof. Alije Nametka, čitamo, da su u Bosni »vjerojatno« strani željeznički kondukteri mijenjali imena mjestima, »kao što su i u Hrvatskoj kondukteri Madžari pretvorili Jastrebarsko u Jasku«. Što se ovdje tvrdi o postanku imena Jaska, ne stoji. Za dokaz tome dovoljno je uputiti na štampani *Schematismus cleri zagrebačke nadbiskupije*, i to na sveske njegove, koji su izašli prije, nego što je kroz Jasku prvi put projurila željeznica. Tu već u godištu 1809. (s'arijih svezaka nisam vidio), dakle pred podrugom stoljećem, nalazimo: *In Districtu Jazkensi, Jazkae* (genitivus loci), *In Krassich* i t. d.; a onda u novijim svescima: *Jaskae, Jaska, Krashich, Krašić* i t. d. Jaska i druga nepolatinjena imena uklopljena su ovdje u latinski tekst s hrvatskim pravopisom svoga doba. Ime je Jaska, kako vidimo, starije od svih željeznica. Ono upućuje na imenicu ž. r. Jastrebarska (v. Ak. Rj.), koja je — valjda odavna — nestala.

Stanko Hondl